

КИТАЙ НА МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ АРЕНІ: ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних та методологічних основ економічних перетворень в китайській економіці та напрацювання перспектив щодо підвищення ролі Китаю в світовій економіці. Досліджено китайську модель економіки, її підходи та особливості, а також стратегію економічних реформ в країні. Проаналізовано ринкову кон'юнктуру Китаю, зростання його економічного впливу в світі. Визначено проблеми економічної діяльності Китаю на міжнародній арені. Обґрунтовано заходи покращення економічної політики Китаю.

Процеси, що відбуваються в економіці Китаю, протягом кількох останніх десятиліть привертають до себе увагу фахівців і широкої світової громадськості. Китай володіє значним земельним фондом, великі запаси корисних копалин, потужні гідроресурси, а також широкі можливості освоєння ресурсів океану. Природні умови більшої частини країни не дуже сприятливі для сільськогосподарського виробництва. Китай посідає одне з перших місць у світі за запасами багатьох корисних копалин. Наявність практично всіх основних мінеральних ресурсів – важливий фактор розвитку промисловості КНР. Однак, незважаючи на різноманітність і великі запаси корисних копалин, у Китаї промисловість недостатньо забезпечена деякими видами сировини. Основою зовнішньоекономічної діяльності КНР є врівноважений підхід до розширення участі країни на зовнішніх ринках, інтернаціоналізація і лібералізація національної економіки, диференціація торгівлі, активна багатостороння кооперація.

Досягнення, які демонструє КНР у перебудові економіки, не можуть нікого залишити байдужими, вони стали можливі завдяки перш за все стабільності і планомірного розвитку країни та вмілій інвестиційній політиці уряду. Проте в народному господарстві Китаю є чимало проблем, зокрема, надмірне зростання обсягів капіталовкладень в основні фонди, різке збільшення грошової емісії, збільшення напруженості в роботі транспорту, дуже швидке зростання цін на товари широкого вжитку та деякі засоби виробництва.

Аспекти характеристика китайської моделі економіки досліджували різні вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед вчених, які зробили значний внесок у розвиток теорії та практики щодо особливостей економічних перетворень в Китаї слід відзначити: Л. Антоненко, Я. Бергер, А. Булатова, І. Семин, Л. Шевчук, М. Аріф, Б. Тейлор, Й. Яо, З. Жао. Дослідження Проблем стратегії економічних реформ у Китаї вивчали: В. Воронина, А. Островский, К. Брамал, Т. Іхара, Д. Логан, К. Померанц. Розвиток економічної діяльності країни на міжнародній арені вивчали: А. Жаліло, С. Ромашенко, Е. Халевинская, Д. Браян, К. Картъс, Г. Чоу. Наукові дослідження зростання економічного впливу Китаю в світі були здійснені С. Герасимчуком, П. Сергеевою, К. Тажельдиновим, Б. Ейхенґріном, М. Галахером. Проте і досі немає дослідження, яке б стосувалось питання напрацювання заходів покращення економічної політики Китаю як ключового фактору у світовій економіці у посткризовий період.

За мету в даній статті поставлено дослідження економічних перетворень в китайській економіці та напрацювання перспектив щодо підвищення ролі країни в світовій економіці. Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені такі завдання:

- дослідити китайську модель економіки, її підходи та особливості, а також стратегію економічних реформ в країні;
- проаналізувати ринкову кон'юнктуру Китаю, зростання його економічного впливу в світі;
- визначити проблеми економічної діяльності Китаю на міжнародній арені;
- обґрунтувати заходи покращення економічної політики Китаю.

І. ХАРАКТЕРИСТИКА КИТАЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІК

Економічний розвиток КНР в 1980-2000 рр. характеризувався високими темпами зростання. Обсяг ВВП збільшився більш ніж в сім разів, виробництво на душу населення – більш ніж у п'ять разів (у 2000 рр. – більш ніж у два рази). Середньорічний темп приросту перевищив 9 %, що було вище за показники попередніх трьох десятиліть (1952-1978 рр. – 6,1 %, ціни 1952 р.). За темпами економічного зростання КНР перевершив всі країни, що розвиваються в декілька разів (див. табл. 1) [1].

Таблиця 1

Темпи економічного зростання КНР (поточні валютні курси, дол. США, 2008 р.)

Держави і території	1981-1995	1996-2008
КНР	9,1	10,3
Гонконг	—	3,8
Тайвань	—	6,2
Країни що розвиваються	2,3	4,4

Джерело: World economic and social survey, UN – 2009.

Крім цього варто виділити низку факторів та умов економічного зростання країни. Високі темпи зростання забезпечувалися значним збільшенням норми накопичення. Вона підвищилася з 35 і майже до 40 %. Зростання капіталовкладень забезпечувалося збільшенням внутрішніх заощаджень, а також припливом іноземного капіталу, який знаходився на рівні 13 % від обсягу капіталовкладень. У результаті в країні відбулося величезне нарощування та оновлення виробничих потужностей. У середині 2000 рр. середній термін роботи більшості промислового обладнання не перевищував 12 років, а третина обладнання відповідала вимогам міжнародних стандартів. Важливою особливістю сучасного етапу розвитку китайської економіки є зростання ролі науково-технічних досягнень. До 2009 р. в країні реалізувався „новий курс розвитку науки і техніки”. За деякими показниками науково-технічного потенціалу КНР вийшла на рівень розвинених країн. Однак загальні витрати на НДДКР (1,7 % ВВП) частково нижчі, ніж у західних країнах. Збільшенню капіталовкладень і витрат на НДДКР сприяло зниження частки військових витрат. Якщо в 1985 р. вона знаходилась на рівні 4,9 %, то в 2008 р. – 1,1 % ВВП [2].

В цілому в структурі китайського господарства відбулися істотні зміни. Співвідношення між первинним, вторинним і третинним секторами змінилося на користь останнього при одночасному високому зростанні в кожному із них. Частка сфери послуг зросла до 1/3 ВВП, сільського господарства – скоротилася до 17 %. При цьому в країні частково вирішено продовольчу проблема, а населення забезпечено предметами першої необхідності. Крім цього частка переробної промисловості дещо знизилася (див. табл. 2).

Таблиця 2

Галузева структура китайського господарства (% ВВП, додана вартість)

Галузі	1989	1999	2009
Сільське господарство	30	27	17
Промисловість	49	42	50
Переробна промисловість	41	33	24
Сфера послуг	21	31	33

Джерело: World development report. 2007/2008, 2008/2009. World Bank, Oxford.

Що стосується ролі Китаю у світовому господарстві, то економічне зростання привело до зміни статусу країни. Її частка в ВВП за 1980-2009 рр. зросла в 3 рази, частка у світовій переробній промисловості – у чотири рази. За абсолютними показниками 26 видів продукції, в основному низької і середньої технології, країна займає передове місце в числі найбільш виробників світу. КНР виробляє третину світового обсягу іграшок, взуття та одягу, чверть килимових покриттів. Вона посідає перше місце у світі з виробництва продовольства, бавовни, вугілля, сталі, цементу, скла, бавовняних тканин, порцеляни, фаянсу. Стабільно розвивається верстатобудування, суднобудування, виробництво конторського обладнання, атомна і аерокосмічна промисловість.

II. ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВПЛИВУ КИТАЮ В СВІТІ

Глобальні інтереси Китаю досить очевидні і засновані на претензіях до світового лідерства без воєн і конфліктів шляхом створення зон китайського економічного впливу, завдяки грошам, таємній дипломатії (розвідка і тріади), впливу китайських діаспор. У перші десятиліття XXI ст. глобальні інтереси Китаю обмежуються: отриманням доступу до ресурсів, подвоєнням китайської економіки кожні 7-8 років; завоюванням нових ринків для дешевих і вже досить якісних китайських товарів; доступом до знань, освіти, новітніми світовими технологіями; експортом робочої сили і менеджменту та взяттям з їх допомогою під свій контроль важливих частин економік чужих країн. Поряд із цим Китай забезпечений величезними ресурсами, є найбільшим у світі виробником зерна, м'яса, овочів і фруктів, олова, вугілля, бавовни. Крім того, КНР входить у п'ятірку найбільших світових виробників свинцю, цинку, алюмінію, нікелю і деревини. На території Китаю ведеться видобуток нафти, газу, рідкоземельних металів (молібден, ванадій, сурма), урану. Китай займає перше місце у світі за розміром гідроенергетичних ресурсів. Економіка КНР складає 45 % економіки США. Структура економіки Китаю носить явний відбиток аграрно-індустріального національного господарства. Характерна риса сучасної китайської економіки – залежність від її зовнішнього ринку. За темпами росту експорту-імпорту Китай є одним з лідерів у міжнародній торгівлі. Китайська економіка завжди стійка стосовно впливу зовнішніх факторів, хоча внутрішнє споживання як і раніше знаходиться на низькому рівні [3].

Економічний успіх Китаю заснований на експорті відносно дешевих товарів в розвинені країни світу. Обсяги китайського експорту становлять більш ніж 45 % від ВВП країни. Це означає, що експортний сектор є ключовим каталізатором зростання економіки Китаю. Згідно із прогнозами експертів Всесвітньої торговельної організації, Китай цього року може змістити Німеччину з позиції провідного експортера світу, якщо темпи росту експорту збережуться в межах 20 % і вище. Китай нарощує експорт дуже стрімкими темпами – в 2004 р. він залишив за Японію, в 2007 році перегнав Америку, а цього року, зважаючи на все, перевершить Німеччину. Частка Китаю в загальному обсязі світового експорту в 2009 р. перевищила в три рази показники 1990 р [4; 5; 6].

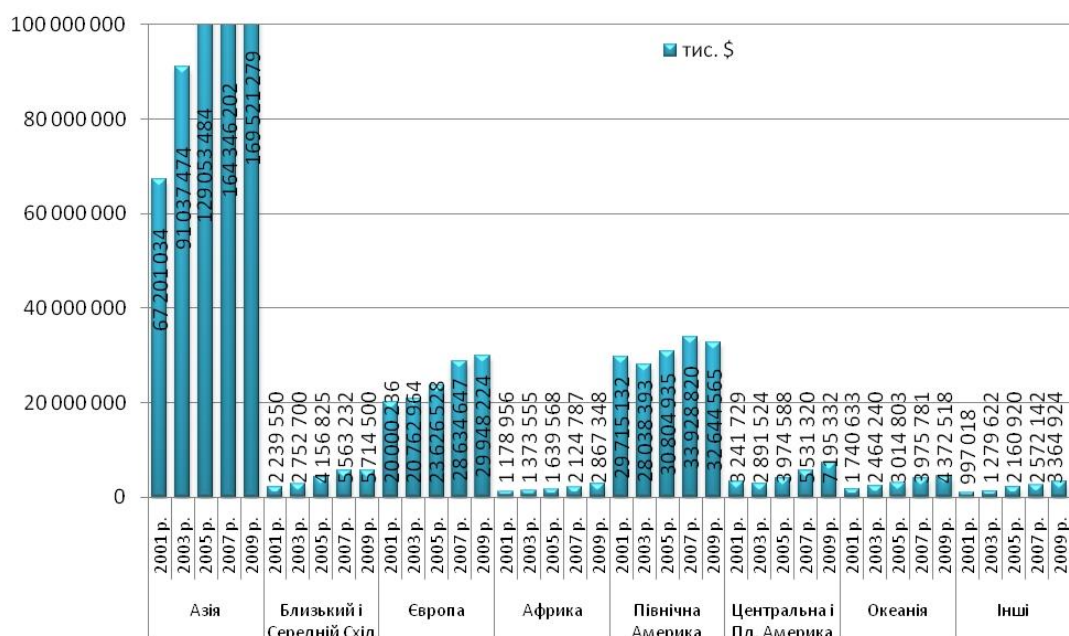

Рис. 1. Експорт Китаю за регіонами (тис.), USD.

Джерело: Розраховано автором за [http://eng.dgbas.gov.tw/public/data/dgbas03/bs2/yearbook_eng/Y122I.pdf]

Що стосується експорту товарів і послуг за регіонами, то найбільшим імпортером китайської продукції є Азія, Північна Америка та Європа (див. рис. 1). Згідно даним китайської митниці, за перші три місяці експорт Китаю склав \$ 36,66 млрд., збільшившись на 21,9 %. Однак у травні приріст експорту сповільнився до 17,6 %. Зокрема, в 2009 р. КНР стала

найбільшим постачальником імпортованих товарів для США замість Канади. А в Азії загальний обсяг китайського експорту вперше перевищив загальну суму експорту Японії в сукупності з Кореєю, які займають відповідно друге й третє місця. Домінуючу позицію в структурі китайського експорту в Азію займають машини сільськогосподарського призначення: трактори (41,5 %), пікапи (30,13 %), легкові автомобілі (23,24 %), старі автомобілі (3,9 %), причепа та напівпричепа (1,95 %), автотягачі (1,69 %), автомобілі спеціального значення (1,43 %) [7].

Позитивне сальдо балансу зовнішньої торгівлі Китаю в квітні цього року склало \$ 1,68 млрд., що на 87 % менше, ніж в 2009 р. Імпорт зріс на 49,7 % і досяг \$ 118,24 млрд. Китай імпортує товари головним чином із сусідніх країн і районів, частково з Японії, Росії, Республіки Корея та Гонконгу, а також із Європи та США. Імпортні товари включають гідротехнічне обладнання, хімічні добрива, отрутохімікати, сировину й матеріали, транспортні засоби, апарати зв'язку тощо, а також наукомісткі технології та обладнання для реконструкції промислових підприємств країни. Україна в 2009 р. в порівнянні з 2008 р. збільшила експорт залізної руди до Китаю на 150 %. Крім традиційного імпорту з України – продукції металургії і хімії, Китай частково планує збільшити замовлення на вітчизняні літаки, зокрема країну зацікавили моделі Ан-148 і Ан-158 [8].

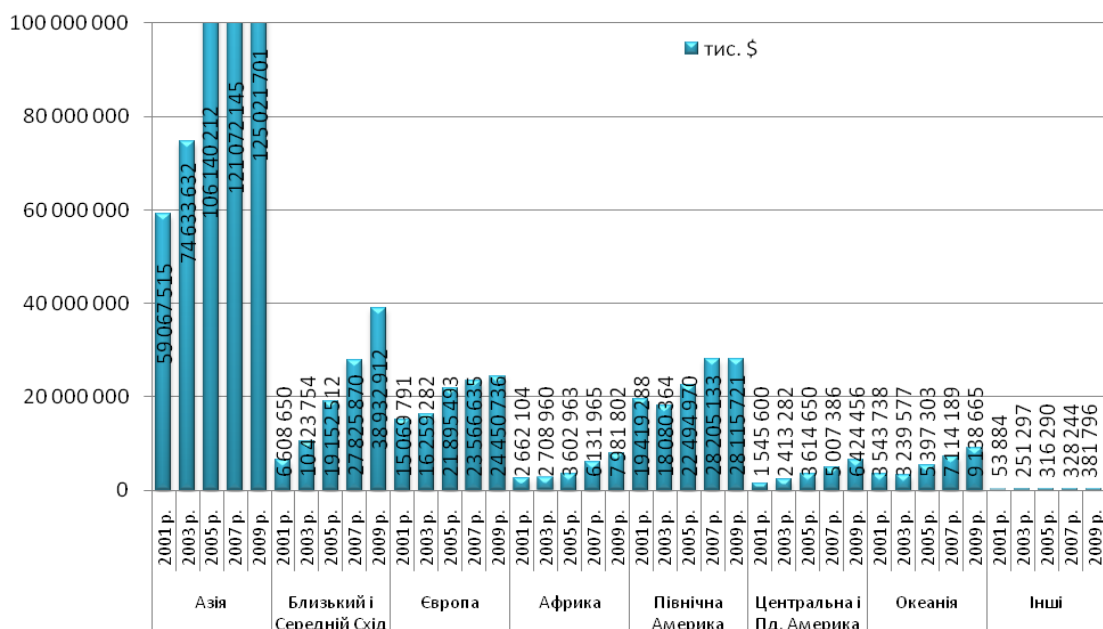

Рис. 2. Імпорт Китаю за регіонами (тис.), USD.

Джерело: Розраховано автором за [http://eng.dgbas.gov.tw/public/data/dgbas03/bs2/yearbook_eng/y123I.pdf]

Найбільшими партнерами експортерами продукції в Китай є країни Азії, Близького і Середнього Сходу, Північної Америки та Європи (див. рис. 2). Серед азійських країн передові позиції займають Індія і Росія. Економіка Китаю потребує великої кількості енергоресурсів. З 2009 р. Китай буде щорічно протягом 30 років закуповувати в Туркменії 30 мільярдів кубометрів природного газу. Крім цього Китай підписав з Росією рамкову угоду про постачання російського газу в КНР обсягом близько 70 млрд. кубометрів на рік. В 2009 р. Китай, другий в світі за величиною споживач енергоресурсів, збільшив імпорт нафти в березні на 29 % 2010 р. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, і залишився чистим імпортером цієї сировини. Імпорт сирової нафти досяг 21,1 млн. т, або 4,98 млн. барелів на добу, чистий імпорт складає 20,8 млн. т. Китай закупив американської сільгосппродукції на загальну суму понад \$ 20 млрд. і став найбільшим покупцем для США. Китай – найбільший у світі імпортер бавовни і соєвих бобів, в травні 2010 р. він закупив 369 тис. тонн кукурудзи з США, це була найбільша закупівля з 2001 р. [5; 7].

Іноземні інвестиції в Китаї є одним з найважливіших факторів економічного зростання, про що яскраво свідчить темпи економічного розвитку КНР, який на сьогоднішній день представляється світовим лідером із залучення іноземного капіталу, випереджаючи при цьому Східну і Західну Європу. Китай протягом останніх 10 років міцно утримує першість серед країн, що розвиваються за обсягом іноземних інвестицій. В даний час 400 з 500 провідних світових транснаціональних корпорацій вже мають свої підприємства на території Китаю. Економіка Китаю в останні роки значно зросла завдяки інвестиціям, які складають 40 % від ВВП (див. рис. 3). У 2009 р. в цілому обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку Китаю, третю у світі, після американської та японської, склав \$ 90 млрд. Більше половини всіх інвестицій йде на розвиток ринку житла та інфраструктури.

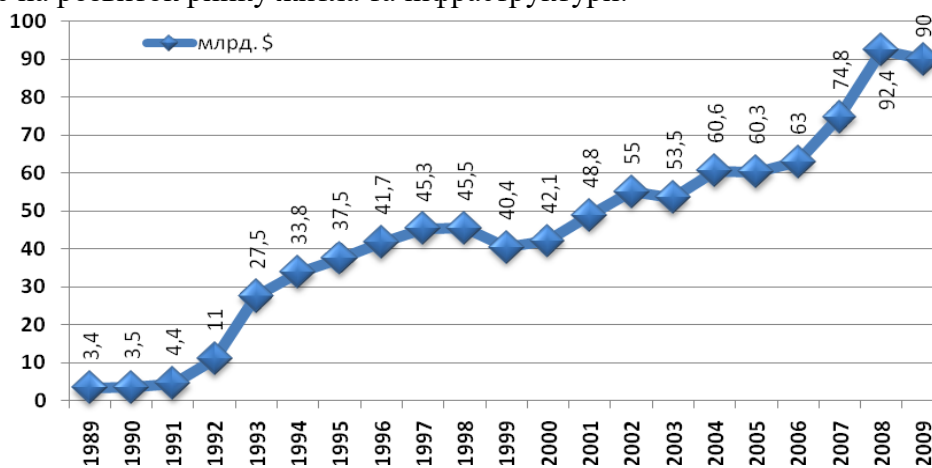

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції в економіку Китаю (млрд.), USD.

Джерело: Розраховано автором за [<http://www.chinability.com/FDI.htm>]

За кількістю промислових підприємств до числа зайнятих на них Китай займає перше місце у світі. Однак устаткування підприємств в основній своїй масі частково застаріле і зношене. Основні індустриальні центри розташовані в східних приморських провінціях і районах Цзянсу, Шанхаї, Ляонине, Шаньдуне, Гуандуне, Чжецзиме. У великих містах з населенням вище 500 тис. чоловік зосереджено більш половини основних фондів державної промисловості (13.1 % – усіх промислових підприємств, 9.6 % – харчова промисловість і машинобудування, 4.7 % – текстильна промисловість, 2,4 % – вуглецю видобувна промисловість). В 2008 р. в Китаї налічувалось майже 269 тис. підприємств, з них майже 55 тис. таких, які вважаються іноземними (див. рис. 4).

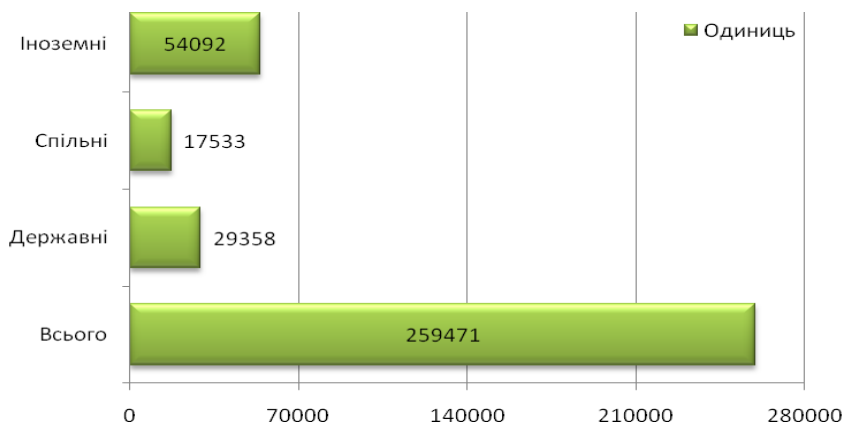

Рис. 4. Кількість промислових підприємств в Китаї (одиниць), 2008 р.

Джерело: Розраховано автором за [<http://www.china.org.cn/e-company/06-01-15/page051107.htm>]

Станом на кінець 2009 р., в промислово-торгівельних відомствах Китаю було зареєстровано 10,23 млн. середніх і малих підприємств. В Китаї кількість середніх і малих

підприємств складає понад 99 % від загального числа підприємств країни, вони забезпечують понад 60 % ВВП, понад 50 % податкових надходжень і близько 70 % зовнішньоторгового обороту країни. Крім того, вони створили приблизно 80 % робочих місць у містах і селищах міського типу. Така увага до підприємницької діяльності в Китаї пояснюється постійним зростанням населення, як ключового фактора виробництва, зокрема завдяки його відносній дешевизні, а також сприятливій державній політиці і законодавству. Варто зауважити, що досить конкурентоспроможними є державні підприємства Китаю, в першу чергу завдяки їх відносній самостійності [7].

При визначенні місця певної держави у світовій спільноті на перший план виступає її здатність використовувати сучасні технології для інтенсивного економічного зростання. Основну масу суспільного багатства розвинутих країн створює нова інтелектуальна еліта: підприємці, менеджери, фінансисти, науковці, кваліфіковані інженери, програмісти, а також інші фахівці, зайняті у сфері високих технологій, виробництва інформації та нових знань. Інтелектуальна власність стала важливим ресурсом бізнесу. Про це свідчить зростаюча частка нематеріальних активів у фондах підприємств, що суттєво підвищує їхню ринкову вартість. Інтенсифікується використання прав інтелектуальної власності малими і середніми підприємствами, які є основою ринкової економіки. Вартість окремих об'єктів інтелектуальної власності сягає сотень мільйонів і мільярдів доларів. В Китаї особливого значення набувають проблеми ідентифікації і охорони інтелектуальної власності у зв'язку з розвитком глобальної інформаційної мережі. Завдяки Інтернету бурхливо розвивається китайська електронна торгівля, що, в свою чергу, призвело до зростання вартості розрізняювальних позначень (товарні знаки, географічні зазначення, фірмові найменування тощо) і до конфлікту інтересів власників вказаних позначень та власників цілого масиву доменних імен, які повторюють або імітують широковідомі позначення.

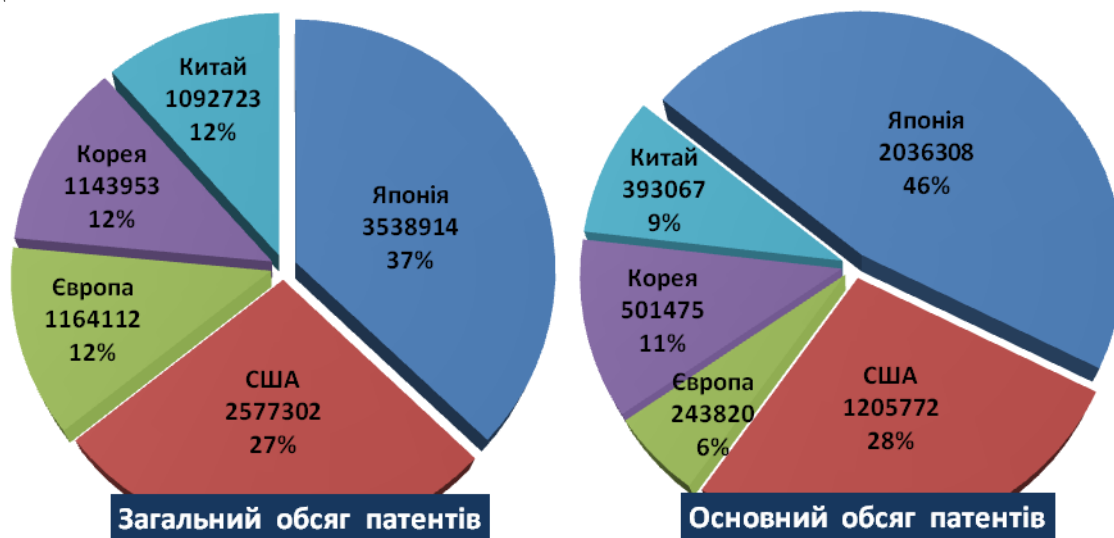

Рис. 5. Обсяг зареєстрованих патентів (одиниць), 2008 р.

Джерело: Розраховано автором за [<http://ip.thomsonreuters.com/media/pdfs/WIPTChina08.pdf>]

Разом з тим Китай з кожним роком нарощує обсяг патентів і ліцензій. За загальним обсягом патентів Китаю поступається Японії, США, Європі і Кореї, а за основним обсягом він обігнав Європу в 2004 р. (див. рис. 5). Рівень економічного зростання в Китаї по відношенню до Європи і Кореї був більш динамічним в останні п'ять років, що й було підґрунтям для зростання патентних заявок. Також Китай збільшив кількість вітчизняних винаходів, які стимулюють основний обсяг патентів [9].

При цьому зростання загальної кількості патентів позитивно впливає на наповнення місцевих бюджетів, адже збір за подачу заявки на видачу патенту на винахід в Китаї складає \$ 190, збір за заяву пріоритету по національній заявці – \$ 72, збір за здобуття і відправку документів – \$ 80, збір за проведення експертизи заявки на видачу патенту на винахід – \$ 466, збір за видачу патенту – \$ 97. Домінуючими факторами економічного розвитку Китаю стають

інформаційні мережі та високі технології. Саме вони забезпечать перевагу країни в політичній, економічній і військовій сферах. Найбільш динамічними галузями китайської економіки є ті, що пов'язані з інтенсивною науковою діяльністю та інтелектуальною власністю (біотехнології, хімічна та фармацевтична промисловість, ракетно-космічна галузь, виробництво озброєнь та військової техніки, комп'ютерні технології та інформаційні мережі, шоу-бізнес). Лібералізація міжнародної торгівлі та стрімке нарощування її обсягів спричиняють жорстокішу конкуренцію у світовому масштабі. За таких умов саме інтелектуальна власність дозволить Китаю зробити більш стрімкий ривок економіки уперед. Китай в період 2000-2008 рр. демонстрував найвищі щорічні темпи зростання як загального так і основного обсягу патентів (див. рис. 6). Така тенденція свідчить про поступову переорієнтацію китайської економіки, а саме про її перехід на інноваційну модель [7].

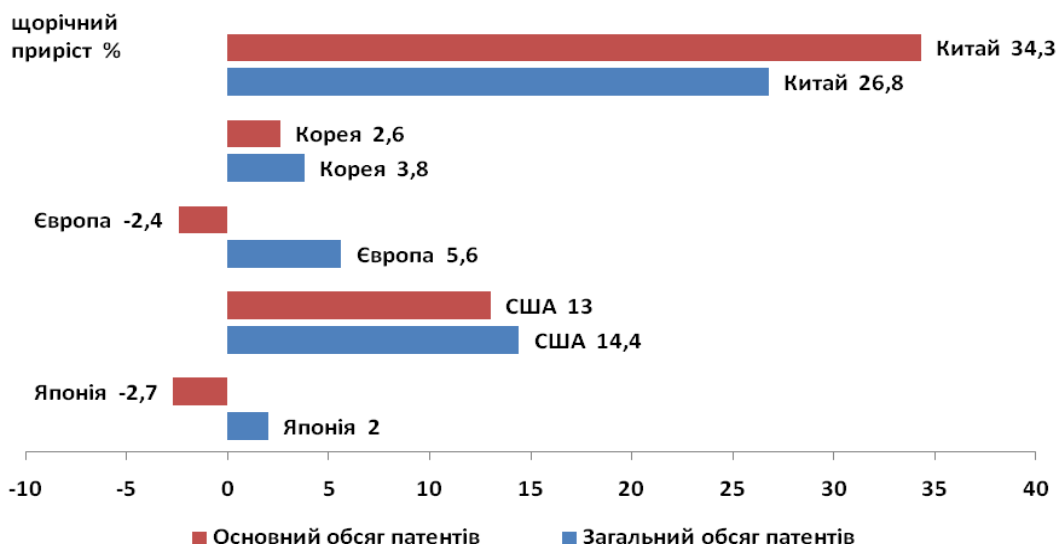

Рис. 6. Щорічний приріст зареєстрованих патентів (%), 2000-2008 р.

Джерело: Розраховано автором за [<http://ip.thomsonreuters.com/media/pdfs/WIPTChina08.pdf>]

У зв'язку з необхідністю принципового врегулювання спорів щодо доменних імен Китай був одним із ініціаторів щодо встановлення узгоджених стандартів їх реєстрації та використання. В Інтернеті є широкі можливості безконтрольного копіювання інформації, аудіо-та відео матеріалів за набагато менших технічних можливостей відстеження і припинення порушень. Можливість захисту прав інтелектуальної власності в таких випадках взагалі сумнівна через невизначеність юрисдикції справ такого роду. Небезпека широкомасштабного піратства за допомогою Інтернету привела, в свою чергу, до об'єднання зусиль країни, залучення міжурядових і неурядових організацій для пошуку надійного захисту прав інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет і уникнення обмежень вільного доступу до інформації.

Проведено кореляційно-регресійний аналіз для виділення зв'язку між залежною змінною Y – ВВП світу та незалежними змінними: x_1 – ВВП Китаю; x_2 – Експорт Китаю; x_3 – Імпорт Китаю; x_4 – Експорт Китаю в ЄС; x_5 – Імпорт Китаю в ЄС; x_6 – Експорт ЄС; x_7 – Імпорт ЄС (див. Додаток А). Таким чином встановлено дуже тісний зв'язок, що показує отриманий $R^2 = 0,997$. Це дозволяє нам говорити про адекватність вибірки на часовому проміжку 1998-2009 рр. Отже, це підтверджує результати проведеного вище аналізу що і демонструє Рис. 7. На основі цього аналізу проведено кореляційно-регресійну модель, яка показує взаємозв'язок між чинниками, які розглядаються [5]:

$$Y = 3,9 + 0,22x_1 - 36,03x_2 - 57,2x_3 + 382,67x_4 + 151,61x_5 + 0,73x_6 - 3,38x_7$$

Варто відзначити, що вільний член $a_1=3,9$ є невеликим, що знову ж таки говорить про правильність обраних факторів, та тим не менше залишає можливість виділення інших чинників крім досліджуваних, які впливають на ВВП світу.

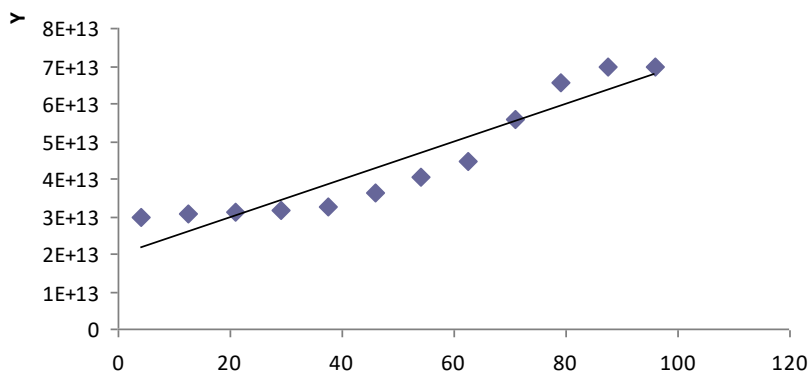

Рис. 7. Графік нормального розподілу між ВВП світу та факторами, які визначають економічну позицію Китаю і ЄС, 2009 р.

Джерело: Розраховано автором.

ІІІ. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КИТАЮ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Серед вагомих чинників, які можуть створити додаткові проблеми китайській економіці – це те, що її стабільність значно переоцінена. Бурхливе економічне зростання за три останніх десятиліття так і не створило у країні міцного внутрішнього ринку. Залежність китайської промисловості від зовнішнього збуту настільки велика, що робить національне господарство КНР вкрай уразливим для глобальної кризи. Прихід наступної азійської світової кризи в Китай здатний завдати великої шкоди виробничому і фінансовому секторам, розбалансувати всю соціально-політичну систему країни і навіть спричинити за собою розпад держави. КНР залишається вкрай нерівномірно розвинутою країною, величезна частина населення якої зайнята працею в напівнатуральній сфері. У світовій системі, незважаючи на самостійні жести, КНР займає напівпериферійне становище. Широкі маси китайців живуть в злиднях, а придушення їх невдоволення здійснюється репресивної бюрократичною машиною. В країні є внутрішні кордони, що відокремлюють промислові зони від доіндустріальної периферії, здійснюється жорсткий контроль переміщення громадян. У міру підвищення попиту на робочу силу держава приваблює робітників з сільських районів. До останнього часу ці заходи сприяли підтримці низької вартості робочої сили, створюючи вигідні для інвесторів умови. Однак, сьогодні „переваги” відсталості не додають КНР стійкості.

У загальній масі населення Китаю (понад 1,3 млрд.) споживча активність „середній клас” становить приблизно 100 млн. чоловік. При цьому рівень його доходів нижчий, ніж у середніх шарів „старих індустріальних країн”. Пряма залежність внутрішнього ринку КНР від попиту на китайські товари в інших країнах робить його вкрай уразливим. Спад у США і інфляційний звуження інших ринків означають для Китаю незабаром масштабне падіння продажів експортованих промислових виробів, а потім сировини і сільськогосподарської продукції. Китай сьогодні розвивається в заданому світовим ринком напрямку, але не може його кардинально змінити. Можливий прихід в країну кризи обернеться спадом промислового виробництва, відтоком капіталів і великими фінансовими труднощами для китайських корпорацій. Величезні золотовалютні резерви Китаю доходять до \$ 1,33 трлн. (70 % з них розміщено в доларових активах) не знімають проблеми економічної уразливості.

Вичерпавши ресурс приватного споживчого кредитування, американська економіка опинилася в 2008 р. у кризі. Зі сфери збуту утруднення перейшли до виробників, дестабілізуючи фондовий ринок. Уряд КНР розглядає проблеми в США як можливо потенційну загрозу для своєї економіки. Проте відбуваються зараз міждержавні фінансові вливання в американське національне господарство не знімають системної проблеми звуження центральних ринків планети і не можуть призвести до легкого проходження кризи. Можливий прихід кризи в Китай погрожує спричинити зупинку значної частини промисловості,

включаючи видобувну, викликати фінансові труднощі і загострити соціальні суперечності. Влада Китаю життєво зацікавлені в м'якому проходженні проблемного етапу в розвитку глобального ринку. Але світова криза виявилась затяжною, тому КНР чекають великі соціально-політичні потрясіння на початку 2011 р. Найбільш гострою проблемою Китаю в останні місяці вважається інфляція. У 2009 р. продукти подорожчали за офіційними оцінками на 12 %. За окремими продовольчими товарами цінове зростання склало 40-50 %. Висока інфляція призвела до купівельного ажіотажу, скорочуючи споживчі можливості національного ринку. Причина інфляції – не збільшення обсягів внутрішніх кредитів та іноземних інвестицій, як вважають аналітики в КНР. Китайська інфляція породжена проблемами у світовій економіці і посилює її рівень в інших країнах-потенційних імпортерах китайської продукції. Звідси і перші труднощі збуту китайських товарів, які характеризуються збоями в обігу капіталу [10].

В результаті зосереджена в компаніях грошова маса тисне на внутрішній ринок, викликаючи при цьому зростання цін. Ситуацію посилює прив'язка юаня до долара. Прийняті урядом Китаю заходи щодо обмеження вивозу продовольства не зможуть стримати інфляцію на тривалий час. Крім цього варто звернути увагу на те, що Китаю не вдається вирішити проблеми з „трьома надлишками”: надмірний ріст інвестицій в основні фонди, надлишковий внесок грошових коштів у кредити і надлишковий обсяг активного сальдо зовнішньої торгівлі. Все це призводить до „перегріву” економіки. Дані проблеми самі по собі взаємопов'язані. Ядром їх є занадто швидке зростання інвестицій. Надмірно швидке зростання інвестицій породжує дефіцит внутрішнього попиту. Індустрія зі швидко зростаючими інвестиціями неодмінно відчуває надлишок продуктивної потужності, що підштовхує збільшення експорту. У зв'язку з цим, великий обсяг експорту і активного сальдо зовнішньої торгівлі зроблений через занадто великий зростання інвестицій. Значно великий обсяг активного сальдо призводить до надлишку іноземної валюти, в результаті чого доводиться додатково проводити емісію грошей для закупівлі іноземної валюти. Так виходить, що банки мають занадто багато активів і приступають до надмірного інвестування. У зв'язку з цим, вихідна причина „трьох надлишків” – занадто швидке зростання інвестицій. Надмірний ріст інвестицій призводить до надмірної продуктивності і надмірно високому обсягом експорту та розміром інвалютних резервів, інтенсивної емісії грошей і видачі кредитів, а також зростанню інвестицій.

Джерелом цих явищ є дисбаланс у системі розподілу доходів. Так як доходи населення в основному надходять на два напрямки: інвестування і споживання. Адже населення з низьким рівнем доходів вважає за краще витратити гроші на споживання, однак у них сума коштів на споживання дуже обмежена, а населення з високим рівнем доходів схильне до інвестування. Так і формується дисбаланс між інвестуванням і споживанням. Розподіл доходів стає все більш і більш нераціональним тому, що процес переходу від планової економіки до ринкової економіки поки ще не завершено. У трьох ключових ланках триває реформування [11]. Перша ключова проблема – фінансова структура. Нині китайська фінансова структура спирається на чотири державні банки і фондові біржі. При такій структурі середнім і малим підприємствам в основному не доступні фінансові послуги, працевлаштування переживає відносний дефіцит, рівень зарплати утримується, важко підвищити рівень доходів малозабезпеченого населення. Разом з тим, лише багаті люди мають можливість отримувати масові фінансові кошти з банків і фондової біржі і значну вигоду. Друга ключова проблема – низький податковий тариф на використання ресурсів, тому галузь з видобутку і освоєння ресурсів - дуже прибуткова. Третя ключова проблема – адміністративна монополія.

З іншої сторони серйозної проблеми завдає економіці Китаю динамічний приріст населення. Населення працездатного віку в Китаї притаманні такі особливості: масштабність; швидке зростання; значна частка в загальній чисельності населення; тривалий період триває збільшення. Велика кількість працездатного населення має позитивну сторону тільки при відповідності чисельності трудящих рівню соціально-економічного розвитку країни і за умови, що суспільство має достатньо коштів, ресурсів і устаткування для забезпечення працевлаштування. У Китаї таких умов ще немає, воно є тягарем для суспільства. Тут на ринку праці пропозиція постійно перевищує попит. Очевидно, перед Китаєм ще досить тривалий

період буде стояти проблема працевлаштування. Її „тиск” буде загострювати протиріччя між „рівністю” і „ефективністю”, заважати реформам у суспільному економіці [12]. Питання соціальної рівності є дуже важливим і чутливим. Найменша необачність при вирішенні цього питання може викликати заворушення в суспільстві. З іншого боку, якщо Китай хоче побудувати систему ринкової економіки, потрібно використовувати механізм конкуренції та економічної ефективності. Необхідне створення єдиного ринку робочої сили, щоб здійснити достатню освоєння, правильне й ефективне розподіл трудових ресурсів. Але в умовах, коли ринкова економіка тільки розвивається, не відбувається поки оздоровлення систем ринку робочої сили і соціального забезпечення. Тому на шляху здійснення вищезазначених цілей ще існують великі перешкоди.

Тиск з боку проблеми працевлаштування в основному викликано надлишком робочої сили на селі. Вирішення питання, пов'язаного із зайвою робочою силою в сільській місцевості, вже стало найважливішим чинником, що визначає успіх реформ на селі. Це призвело до вибору: або пустити селян у міста, що знову призведе до проблем, або обмежити сюди їх переселення і, в кінцевому рахунку, обмежити розвиток села. Низький освітній рівень населення є важливим чинником, що негативно впливає на соціально-економічний розвиток Китаю. Швидке зростання чисельності населення заважає накопиченню матеріальних засобів та вкладенню капіталу в освіту. У 1965 р. в Китаї витрати на одного учня початкової школи складали. У зв'язку із загостренням демографічної проблеми погіршується забезпечення населення продовольством і товарами широкого вжитку. Через невисокий обсягу виробництва на душу населення основна частина зерна йде на харчування людей. І це створює складності для скотарства. Надалі буде важко зберегти навіть такий низький рівень, тому що кількість населення країни стабільно збільшується приблизно на 15 млн. чоловік на рік, а разом з цим збільшується і потреба в зерні. При невеликій площі неораних земель, які ще можливо обробляти, вирішення питання про зерно починає все більше залежати від збільшення обсягів виробництва з одиниці площі. Але потенційно можливе збільшення обсягів виробництва з одиниці площі не безмежно.

Із зростанням населення скорочуються посівні площі з 130 до 110 млн. гектарів. Їх тепер припадає менше, ніж по десять соток на людину. Все більше земель відводиться під будівництво. Зростання населення обов'язково веде до збільшення кількості будинків. Тим більше, що будинок – це найважливіше майно і капіталовкладення селян Китаю. За даними 2000 р., Загальна площа селянських будинків по всій країні займала 0,97 млн. га, що зменшило орні землі на 5,6 %. Згідно з попередніми розрахунками, щорічна площа, зайнята під будівництво, в наступне десятиліття складе близько 6670 га. Окрім будівництва, в країні значні площі відводяться під кладовища, які займають понад 66700 га. Забувши про голод селяни скорочують посіви зернових заради більш дохідних культур. Багаті приморські провінції, які були житницею країни, стали ввозити зерно з внутрішніх районів. Третина посівних площ в Китаї періодично страждають від посух, повеней та інших стихійних лих [13].

Протягом наступних 20 рр. кількість літніх китайців буде збільшуватися щорічно більш ніж на 3 %. До 2025 р. воно складе понад 340 млн. людей, або більше 20 % від загальної чисельності населення. У 2035 частка літніх людей підніметься до 27 %, тобто кожна четверта людина в країні буде літньою. Разом із збільшенням частки людей похилого віку в загальній чисельності населення збільшується і коефіцієнт їх утримання, що означає збільшення економічного навантаження на бюджет. У промислово розвинених містах старіння населення вже сьогодні є серйозною проблемою. Старіння населення вплине на розподіл і перерозподіл національного доходу, на економічну систему і її розвиток загалом.

Останнім часом у сфері демографії виникла ще одна складна проблема, яка викликає серйозне занепокоєння. Це величезна маса мігруючого населення. Її виникнення пов'язане зі здійсненням в селі аграрної реформи. Перехід на систему сімейної підрядної відповідальності вивільнив значна кількість селян. Більшість колишніх землеробів влаштувалося на місцеві волоні не селища підприємства, мережа яких швидко розвивається в сільських районах, частина ж рушила в міста в пошуках роботи на будмайданчиках, промислових підприємствах, у сфері обслуговування. Наплив мігрантів обертається великими клопотами для міської влади:

посилюється і без того напружене становище на громадському транспорті, в охороні здоров'я. Мобільне, а тому важко контрольоване мігруюче населення ускладнює реалізацію демографічної програми „одна сім'я – одна дитина”. Міграція значно ускладнює процес урбанізації в КНР. Великі міста все більше зустрічаються з проблемою надмірної скупченості, брак джерел енергії та сировини, транспорту, недоліки системи освіти, харчування, зайнятості, забезпечення житлом, загострення екологічної ситуації. Така скупченість населення загострює забезпеченість городян житлом та комунальними послугами. Вода в містах поганої якості, її недостатньо; понад 150 міст країни гостро страждають від постійної нестачі води, її не вистачає як міському населенню, так і промисловим підприємствам. Зростання кількості міських жителів загострює проблему міського транспорту, який протягом багатьох років майже не оновлювався; використовуються в основному старі та зношені машини. Крім того слабо контрольовані темпи урбанізації сприяють зростанню рівня злочинності.

Безперервне зростання населення та індустріалізація економіки має негативний вплив на навколишнє середовище. Серед найбільш вагомих екологічних лих в Китаї варто відзначити ерозію ґрунтів. Скорочення лісів, луків, надмірний видобуток корисних копалин викликали руйнування екологічної системи і стихійні лиха, які щорічно завдають прямий економічний збиток у розмірі 70-80 млрд. юанів. Це помітно впливає на економічний розвиток і соціальну стабільність в країні та азійському регіоні. Також потрібно звернути увагу на забруднення навколишнього середовища великими і середніми підприємствами, яке ще не отримало належної оцінки, та забруднення малими підприємствами, яке постійно продовжує збільшуватися.

IV. ЗАХОДИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ

Сьогодні високі темпи підйому економіки Китаю не забезпечуються відповідним розвитком його паливно-енергетичного комплексу. Країна все більше переходить в категорію нетто-імпортерів енергоносіїв, тобто уряду потрібно вдаватися до заходів щодо зниження дефіциту енергоресурсів, і забезпечення ними потреб народного господарства, як важливого чинника зовнішньополітичної стратегії держави. В Китаї впроваджуються нові і новітні технології, разом з тим уряду варто більше уваги зосередити на ресурсо- і енергозбереженню. Зростання китайської економіки в середньостроковій перспективі неабиякою мірою пов'язане із збільшенням частки споживання ефективних енергоресурсів – природного газу, нафти, гідро- і ядерної енергії, хоча нині їх частка в структурі виробництва енергоресурсів відносно невелика. Газову промисловість Китаю варто розширювати із видобутку природного і попутного газу до отримання штучного промислового (коксівного, сланцевого) і напівкустарного (біометан) газів [14].

Розвиток газової промисловості КНР не можна розглядати поза контекстом вирішення проблем розвитку всієї його енергетики. Ключовою ланкою енергетичної дипломатії Китаю має стати стабільне і гарантоване забезпечення потреб країни у високоефективних енергоресурсах. В умовах широкого залучення КНР до процесів глобалізації значну увагу необхідно приділяти таким зовнішнім чинникам світового енергетичного ринку, як зміна геополітичної ситуації і пов'язаному з цим підвищенні нестабільності в галузі видобутку вуглеводнів, зростанні світових цін на нафту і газ, посиленні участі держави в міжнародній торгівлі енергоносіями.

Крім того, в енергетичній політиці Китаю слід враховувати ряд національних особливостей нафтогазового сектора країни, а саме:

- значну частку державної присутності в розробці нафтогазових ресурсів;
- відкриття нових перспективних родовищ нафти і газу в труднодоступних гірських і пустинних регіонах;
- нерозвиненість газотранспортної інфраструктури.

КНР виділяється в світі запасами і здобиччю залізорудної сировини, проте потреби галузі забезпечуються не повністю. Для отримання спеціальних видів сталі країна повинна й надалі розвивати родовища вольфраму, молібдену, марганцю світового значення. В чорній металургії світу Китай безперечний лідер, але країна повинна і надалі нарощувати свою

перевагу, переважно завдяки збуту продукції не тільки у своїй в країні. Варто вдатись до заходів, щодо підвищення конкурентоздатності китайської металургії, її експорту і імпорту, адже це співвідношення все сильніше відбивається на ціноутворенні і товаропотоках металу на глобальному ринку. Але ще в більшому ступені (майже повністю) воно визначає ситуацію з металургійною сировиною у світі. Китай випереджає весь світ за темпами росту промислового виробництва, що випускає не дорогу віртуальну, а дешеву, але реальну товарну продукцію. Крім цього пріоритетом в країні стало масштабне будівництво спортивних об'єктів, залізниці, мостів і іншої інфраструктури до Олімпійських ігор – 2008 в Пекіні. Тобто всі ці напрями індустріалізації і розвитку країни є рекордно метало ємними. Разом з тим різке зростання частки металургійної галузі в індустрії КНР буде супроводжуватись неминучими „перегрівками” і „перекосами” як вітчизняної так і світової економіки. Тобто таке зростання буде випереджати доступну сировинну базу, логістичні можливості, та енергетику країни в цілому [15].

Уряду КНР потрібно звернути увагу на машинобудування, а саме посилити контроль верстатобудування, важке і транспортне машинобудування. Випуск автомобілів в Китаї варто нарощувати не такими високими темпами як протягом останніх п'яти років, а звернути увагу на підвищення їх якості в першу чергу на вітчизняних та спільних підприємствах. Одним із пріоритетних напрямків машинобудування має стати суднобудування та авіабудування, а Китай повинен очолити список сильних судно- та авіабудівельних держав світу. За об'ємом суднобудування Китай 10 років підряд займає третє місце в світі, а тоннаж побудованих в Китаї суден за останні 5 років в середньому збільшувався на 26 % в рік (в 2008 р. загальний тоннаж побудованих Китаєм суден досяг 8,8 млн. т.). Зокрема пріоритетним співробітництвом Китаю у цій галузі повинні стати Росія і Україна, від кооперації з якими країна отримає найбільш вигідні дивіденди. Крім того, Китай експортує 70 % суден в 110 країн світу, включаючи США, Японію, Німеччину, Францію і Канаду. Цю географію можна розширити, якщо країна більш значну увагу буде приділяти розвитку будування дрібних суден та катерів.

За даними щорічної наради Всекитайської федерації машинобудівної промисловості (ВФМП), в 1998 р. на важку промисловість доводилося 60,22 % доданої вартості індустрії країни, а в 2008 р. ця частка виросла до 68,84 %, тобто уряд країни повинен вже зараз розробляти заходи підвищення конкурентоздатності для майбутніх періодів. При цьому зростання важкої промисловості, все більше стримується браком енергоресурсів, тому перед країною стоїть завдання швидкого переходу на інтенсивну форму розвитку індустрії. Особливо це актуально, якщо зауважити той факт, що 20,25 % об'єму продажів продукції машинобудування Китаю припадає на 100 крупних підприємств, які складають лише 0,28 % від числа всіх підприємств даної галузі. Тобто в умовах збільшення масштабів виробництва Китаю необхідно створювати крупні підприємства, що володіють не тільки високою конкурентоспроможністю, а й потенціалом до інновації. При цьому необхідно звернути увагу на серйозне забруднення навколишнього середовища та трудомістку і низко технологічну продукцію. Відповідно потрібно надавати поступки підприємствам, які ставлять акцент на наукоємкому виробництві важкого устаткування і впроваджують у виробництво устаткування, що відповідає передовим екологічним стандартам та інформатизації.

Об'єм експортних поставок хімічної промисловості Китаю в 2009 р. досяг 36,92 млрд. юанів, що на 20,1 % вище, ніж минулого року. Загальний об'єм промислового виробництва хімічної промисловості склав 4,444 млрд. юанів (\$ 651,6 млн.) за перші чотири місяці цього року цей показник на 12,9 % вищий, ніж за той же період минулого року. Продажі продукції зросли на 98,3 %, що на 1,49 % вище, ніж за той же період минулого року. Сировинна база хімічної галузі забезпечена крупною гірничо-хімічною промисловістю (кухарська сіль, фосфорити, пірити), нафтохімічною, і значною кількістю сировини рослинного походження. Китайська хімічна промисловість виросла на 21,7 %. За 4 місяці 2010 р. нафтова і хімічна промисловість країни виготовила продукції на суму \$ 23,056 млрд., що на 21,7 % більше ніж за той же період минулого року. Зокрема країні варто і надалі продовжувати розвивати сектор полімерної сировини і напівфабрикатів. Основним профілем хімічної промисловості слабозвинених регіонів Китаю має стати переробка пластмаси [16].

Легка промисловість це одна із економічно найефективніших галузей в господарстві Китаю. За попередніми підрахунках китайського комітету статистики, валова промислова продукція даної галузі за 2010 рік досягне 2,9 трлн. юанів з приростом на 14,5 % проти показника 2009 р. В наступні п'ять років і надалі прогнозується зростання таких підгалузей, як текстильна, швейна, трикотажна, шкіряна і взуттєва. Разом із тим цього року на легку промисловість Китаю чекають певні випробування, адже індустрія збереже тенденцію здорового розвитку, хоча її чекають серйозні міжнародні випробування на таких головних експортних ринках товарів легкої промисловості як США, Європа і Японія, пов'язані з антидемпінговими розслідуваннями. Впродовж 2010-2015 рр. КНР стане світовим лідером з випуску тютюну та пива. Для того щоб стабільно випереджати Індію у виробництві тютюнових виробів країна повинна залучати дедалі більше інвестицій із США, а щоб випередити США за обсяг виготовленого пива необхідно залучати інвестиції з країн Західної Європи. Поряд із цим керівництво Китаю повинно звернути увагу на стан чайної промисловості і збільшити видатки з державного бюджету на її розвиток.

Сільськогосподарське виробництво – це найважливіша галузь економіки КНР, покликана забезпечити продовольством найчисленніше населення в світі. Крім того, більша частина продукції галузі йде на експорт. За різноманітністю оброблюваних культур Китай і надалі займатиме одне з перших місць в світі: використовуючи понад 50 видів польових, більше 80 городніх і понад 60 видів садових культур. Але займати передову позицію і надалі Китаю буде дедалі важче через положення території країни, що знаходиться в трьох кліматичних поясах, а відповідно різні її регіони щорічно страждають від повеней та посух. Проте, в Китаї і надалі рис займатиме провідну позицію у с/г, другою за значенням продовольчою культурою буде пшениця. Серед технічних культур Китаю головне місце займатиме бавовник. Серед цукрових культур країна повинна збільшити виробництво як цукрового буряка, так і цукрової тростини. Враховуючи застосування генних технологій у тваринництві, країні буде важко конкурувати на світовому ринку в галузі, зокрема експортуючи м'ясо великої рогатої худоби та свійської птиці. Для динамічного розвитку сільськогосподарської продукції Китаю необхідно розпочати будівництво нових заводів з виробництва мінеральних добрив, адже країна їх інтенсивно використовує, але світова пропозиція не може порити внутрішній попит. Також КНР варто почати застосовувати практику освоєння морських мілин для вирощування таких видів продукції як риба, креветки, молюски і водорості, попит на які щорічно зростає. Китай не є лідером за запасами мінеральних ресурсів, але є лідером із їх споживання. Зокрема видобуток нафти становить 160 млн. тонн або 4.73 % від світового видобутку, видобуток залізняку – 38 млн. тонн, виробництво кольорових металів: алюмінію – 9.1 % від світового видобутку, мідь – 8.8 % від світового видобутку, свинцю і цинку – 14.7 % від світового видобутку. Для підтримки зростання промисловості країні потрібно шукати нові регіони з перспективними родовищами заліза, міді та олова. Використання вугілля для виробничих і побутових потреб може також частково здешевити китайську продукцію і зробити її більш конкурентоспроможною в світі. Розвиток будівельної галузі вимагає розробки будівельних матеріалів і глин, що потребує інвестицій в економічні відсталі регіони країни, де наявність таких ресурсів достатня [17].

Китай постійно збільшуватиме видобуток золота, срібла і ртутних руд, а відповідно і необхідність в супутніх енергоресурсах, які затратимуться у їх видобутку. Особливо гостро це питання виникає в регіонах і слаборозвиненою енергетичної інфраструктурою. Поряд із цим з технічно придатних в запас щорічно відводиться велика кількість шахт, що породжує в цих місцевостях безробіття та екологічно нестабільну ситуацію. Через виснаження ресурсів на грані закриття в Китаї опинилось понад 400 рудників. За даними Міністра земельних і природних ресурсів КНР для половини з 45 головних видів китайських корисних копалин запаси витрачаються швидше, ніж відбувається їх поповнення за рахунок освоєння нових родовищ. Китайське управління геологічної розвідки на перший план висунуло пошук стратегічних ресурсів, вирішивши зосередити фінансові кошти і обладнання на розвідці дефіцитних корисних копалин. Вирішення даної проблеми потребуватиме гомістких інвестицій з

державного бюджету. Інформатизація китайської економіки вимагає спрямування коштів на розвиток нових галузей гірничої промисловості, таких як марганцеворудна, вольфрамова, хромовая, алюмінієва, ртутна, стибієва, азбестова, а також видобуток титано- і ванадійовмісних продуктів. Зокрема цей напрям промисловості можна розвивати, якщо держава змінить законодавство і дозволить залучення в галузь підприємств із приватним одноосібним та колективним капіталом. Крім цього уряд повинен адекватно відреагувати на потребу економіки і збільшити кількість навчальних закладів, які здійснюють підготовку кадрів гірничо-геологічного профілю (сьогодні в Китаї здійснюють таку підготовку 12 гірничих вузів, 6 університетів, 36 технікумів і 100 гірничопромислових шкіл та училищ).

В даний час Китай знаходиться на стадії глобального оновлення своєї транспортної інфраструктури. До сьогоднішнього дня китайська економіка росла не дивлячись на нерозвиненість інфраструктури, але зараз цей чинник стримує зростання, тому уряд Китаю прикладає зусилля по створенню ефективної системи переміщення людей і вантажів. Динамічне зростання економіки обумовило будівництво доріг, мостів, залізничного полотна і транспортних морських каналів. Перспективи такого розвитку в наступні десять років та намагання Китаю збільшити свої експортні потужності в світі вказують на очевидність зростання вантажоперевезень. Головним видом транспорту за об'ємом перевезених вантажів і надалі залишиться автомобільний (понад 75 % всіх вантажоперевезень). Тобто уряд повинен виділяти частину державного бюджету на будівництво азійсько-європейського транспортного коридору щоб підтримувати експансію вітчизняних виробників в Європі. Провідне місце після автомобільного транспорту по вантажообігу займатиме водний. Країна може стати провідним вантажоперевізником в світі, для цього потрібно подовжувати будівництво морських каналів в глиб промислово розвинених регіонів країни. Крім цього, для ефективнішого використання водних шляхів сполучення Китай повинен реконструювати частину існуючих морських портів. Адже Китаї має більш ніж 2000 портів, 130 з яких приймають іноземні кораблі, із них найбільші 16 портів мають оборот в 50 млн. т. в рік. Сумарний оборот Китаю перевищує 2890 млн. т., а за оцінками до 2010 р. 35 % світових водних перевезень проводитиметься в Китаї [18].

Разом з тим інвестицій потребує залізничний вид перевезення. Роль водного транспорту, особливо морського, помітно зросла, що пов'язане із здійсненням політики „відкритих дверей” і збільшенням зовнішньоторговельних перевезень, тоді як залізничний транспорт продовжує грати провідну роль в перевезеннях вантажів усередині країни. Але вантажоперевезення китайських товарів за межі країни є важливим кроком для збільшення експорту. Зокрема в 2010 р. Китай дійшов згоди з Україною і Росією щодо прямого сполучення країни з Європою, але для пришвидшення вагоперевезення країна повинна стати співінвестором будівництва швидкісних доріг. Велике значення надається авіатранспорту, хоча більшість перевізників – це американські компанії та західноєвропейські. Тобто країна повинна збільшити свою частку у цьому виді перевезень, як на вітчизняному ринку так і на світовому. Загальна кількість повітряних судів в континентальному Китаї оцінюється в 1580 одиниць в 2010 р. (у 2006 р. їх було 863). До 2025 р. ця цифра має зрости до 4000 і китайський уряд працює в цьому напрямку. Так, в 2010 р. державні компанії країни почали вести переговори з Україною щодо спільного будівництва великих транспортних суден. Із збільшенням числа аеропортів, збільшилося і число авіаперевізників. В результаті бурхливого зростання цивільної авіації Китай має сьогодні в своєму розпорядженні приблизно 500 аеропортів, 400 з яких з асфальтним покриттям. Країна також повинна пришвидшити темпи будівництва аеропортів, особливо економічно відсталих, але потенційно привабливих для іноземних інвесторів регіонах [19].

ВИСНОВКИ

Дослідження китайської моделі економіки, її підходів та особливостей, а також стратегії економічних реформ в країні показало, що КНР завдяки економічним реформам стала провідною, промислово-аграрною державою світу. В країні відбувся перехід економіки від централізовано-планованої до ринкової. Темпи зростання економіки забезпечуються переробною промисловістю і сферою послуг. Найбільший вплив на розвиток економіки має

масштаб і коефіцієнт капіталовкладень в основні фонди виробництва та контроль над цінами. Успішність китайської соціально-економічної реформації пов'язана із сприйняттям ринкових принципів господарювання, державним стимулюванням підприємницької ініціативи, збереженням політичної стабільності та поведінкою керівництва країни. Експортно-імпортні відносини Китаю і світового ринку вивели країну на передові позиції у світі. Розвиток ринкової кон'юнктури країни привертає інвестиції з-за кордону і покращує економічний розвиток регіонів їх базування. Економіка країни переорієнтовується на внутрішнє споживання, що робить її більш конкурентоспроможною в світі і одночасно цікавою. З кожним роком все більша кількість економік світу стає залежними від експорту Китаю. Дешеві китайські товари витісняють на світовому ринку конкурентів і збільшують частку Китаю в споживанні природних ресурсів. Країна поступово переходить до інноваційно-орієнтованої економіки, тому щорічно зростає кількість зареєстрованих патентів та фірм, які займаються інноваційною діяльністю. Китай щорічно збільшує кількість прямих іноземних інвестицій.

Проблеми економічної діяльності Китаю на світовому ринку викликані як зовнішньо- так і внутрішньо-економічним становищем країни. Необхідним є комплексний підхід для вирішенні демографічної проблеми, зваженого аналізу і урахування економічних, культурних, екологічних та інших факторів, що позначаються на економічному зростанні країни. Вагомими ринковими проблемами розвитку Китаю є відсутність в країні економічно стабільного внутрішнього ринку та значна залежність промисловості від зовнішнього збуту. Проблематичним є нерівномірність розвитку регіонів, наявність внутрішніх кордонів між промисловими зонами і периферіями. Широкі маси населення отримують низькі доходи, середній клас становить лише 7 %, а рівень його доходів значно нижчий ніж в індустріальних країнах. В країні спостерігається зростання інфляції, надлишковий внесок грошових коштів у кредити, низький податковий тариф на використання природних ресурсів, а також недоступність фінансових послуг середнім і малим підприємствам.

Успіх економічної діяльності Китаю може бути забезпечений за рахунок внутрішнього розвитку усіх сфер життя суспільства – освіта, охорона здоров'я, зайнятість. Ключовим фактором для вирішення цих проблем є соціально-економічні перетворення в країні. Для зростання фактору китайської економіки в світі уряду варто вдатись до кардинальних змін в промисловості, транспорті та сільському господарстві. Країна повинна посилювати участь в міжнародній торгівлі енергоносіями та забезпечити потреби країни у високоефективних енергоресурсах. Пріоритетними напрямками мають стати судно- та авіабудування та створювати крупні підприємства, що володіють високою конкурентоспроможністю і потенціалом до інновацій. Варто розпочати будівництво нових заводів з виробництва мінеральних добрив, та освоєння морських мілин для вирощування риби, креветок, молюсків і водоростей. Закриття використаних шахт породжує безробіття та екологічні проблеми, тому потрібно розвивати нові галузі гірничої промисловості, шукати нові регіони з перспективними родовищами та залучати приватні інвестиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новый Китай, экономика нацеленная на использование современных технологий // Бизнес с Китаем: China Business Connect". – Режим доступа до статті: <http://china-business-connect.ru/?p=773>. (16)
2. Островский А. Развитие экономики Китая: Вызов для Европейского Союза / А. Островский // Персональный сайт Вячеслава Игрунова. – Режим доступа до статті: <http://www.igrunov.ru/vin/vchk-vin-civil/globaliz/1149271860.html>. (17)
3. Андрей К. Конец китайской экономики уже близок // Newsland. – Режим доступа до статті: <http://www.newsland.ru/News/Detail/id/480491>. (1)
4. Бергер Я. Китай: социальные вызовы развитию / Я. Бергер, В. Михеев // Общество и экономика. – 2005. – № 1. (3)
5. International Monetary Fund // World Economic Outlook Database. – April. – 2010. (56)

6. UNDP. China: Human Development Report / United Nations Development Programme // Oxford University Press. – 1999. – с. 354. (68)
7. The Directorate General of Budget, Accounting and Statistics (DGBAS) // Statistical Yearbook. – Режим доступу до статистики: http://eng.dgbas.gov.tw/lp.asp?CtNode=2351&CtUnit=1072&BaseDSD=36&xq_xCat=13. (67)
8. Герасимчук С. Самміт Китай – ЄС: від ситуативного до стратегічного партнерства / С. Герасимчук // Сайт „Євроатлантична Україна”. – Режим доступу до статті: http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=132&news_show_type=1. (6)
9. Жаліло А. Економічна стратегія держави у нестабільних ринкових економічних системах: Стратегія економічних реформ у Китаї / А. Жаліло // Рада національної безпеки і оборони. – Режим доступу до статті: http://www.niss.gov.ua/book/jalilo/006_3.htm. (9)
10. Bramall C. The Industrialization of Rural China / C. Bramall // Oxford University Press. – 2006. – с. 424.
11. Chai J. Economic Relief in China & India / J. Chai // Edward Elgar. – 2005. – с. 295.
12. Frazier M. The Making of the Chinese Industrial Workplace: State, Revolution, and Labor Management (Cambridge Modern China) / M. Frazier // Cambridge University Press. – 2006. – с. 308.
13. Garner J. The Rise of the Chinese Consumer: Theory and Evidence / J. Garner // John Wiley and Sons Ltd. – 2005. – с. 312.
14. Riedel J. How China Grows: Investment, Finance, and Reform / J. Riedel // Princeton University Press. – 2007. – с. 208. (64)
15. Shenkar O. The Chinese Century: The Rising Chinese Economy and Its Impact on the Global Economy, the Balance of Power, and Your Job / O. Shenkar // Wharton School Publishing. – 2006. – с. 256.
16. Peerenboom R. China Modernizes: Threat to the West or Model for the Rest? / R. Peerenboom // Oxford University Press. – 2008. – с. 432.
17. Gustafsson B. Inequality and Public Policy in China / B. Gustafsson, L. Shi, T. Sicular // Cambridge University Press. – 2008. – с. 364.
18. Gallagher M. Contagious Capitalism: Globalization and the Politics of Labor in China / M. Gallagher // Princeton University Press. – 2005. – с. 256.
19. Ермолаев Д. Китай – ЄС: Європа приспосаблюється / Д. Ермолаев, С. Копылов // Голос России”. – Режим доступу до статті: <http://rus.ruvr.ru/2009/12/02/2477028.html>.